

BENIGNUS JÓZEF WANAT OCD, *SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY U SIÓSTR KARMELITANEK BOSYCH WE LWOWIE I KALISZU*, WYDAWNICTWO KARMELITÓW BOSYCH, KRAKÓW 2011, SS. 286, IL. 81.

Zakon Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel wywodzi się z Palestyny. Jego kolebką jest biblijna Góra Karmel. W czasach Starego Testamentu miejsce to zostało poświęcone życiem i działalnością proroka Eliasza, który prowadził tam surowe życie, oddając się pokucie i modlitwie.

Historyczne początki Zakonu sięgają wypraw krzyżowych w XII w. Do pustelników, prowadzących w grotach życie poświęcone modlitwie i kontemplacji dołączyli krzyżowcy. Wspólnota rozrosła się i z grupy świeckich eremitów stała się wspólnotą zakonną. Na początku XIII w. przełożony wspólnoty św. Brokard zwrócił się do patriarchy jerozolimskiego o nadanie Reguły. Tak zwana *formula vitae*, zatwierdzona przez papieża Honoriusza III w 1226 r., z niewielkimi poprawkami obowiązuje do dziś¹.

Najazdy tureckie na Palestynę zmusiły eremitów do exodusu do Europy. Nowe warunki spowodowały konieczność dostosowania pierwotnej reguły pustelniczej do nowej rzeczywistości i przekształcenie zakonu w mendykantki. Pod koniec XIV w. dynamiczny rozwój wspólnoty został zahamowany. Odnowy Zakonu dokonali w XVI w. w Hiszpanii św. Teresa od Jezusa i św. Jan od Krzyża, przywracając mu pierwotny ideał i charakter.

Do Polski Karmel Terezański dotarł na początku XVII w. (bracia w 1605 r., siostry w 1612 r.). Pierwszy klasztor żeński założyły w Krakowie mniszki przybyłe z terenów dzisiejszej Belgii. Zakon na ziemiach Rzeczypospolitej przyjął się bardzo dobrze i rozwijał się prężnie. Przed rozbiorami istniały dwie prowincje karmelitańskie z 28 klasztorami męskimi i 8 klasztorami żeńskimi. Rozwój ten zahamowały decyzje władz zaborczych o kasacie klasztorów. Ocalały tylko klasztory Karmelitanek Bosych w Krakowie na ul. Wesołej i klasztor braci w Czernej. Konwenty te stały się schronieniem dla braci i sióstr z likwidowanych klasztorów. Zmieniająca się pod koniec XIX w. polityka monarchii austro-węgierskiej, pozwoliła na nowe fundacje klasztorów na terenie Galicji. W tym czasie powstał m. in. klasztor Karmelitanek Bosych we Lwowie, z którego wywodzi się wspólnota kaliska.

Opracowania dziejów tej wspólnoty podjął się ojciec Benignus Józef Wanat – specjalista w dziedzinie historii Zakonu Karmelitów Bosych w Polsce². Urodził się 17 marca 1934 r. we

¹ *Sanktuarium nieustającej modlitwy. Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy Klasztor Sióstr Karmelitanek Bosych w Kaliszu - Niedźwiadach* (Poznań 2010), 34-35.

² Założył i skatalogował Archiwum Polskiej Prowincji Karmelitów Bosych i był jego wieloletnim kierownikiem (1960-2011). Autor licznych prac na temat Zakonu: *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605 - 1975* (Kraków 1979); „Przyczyny upadku prowincji Ducha Świętego i reforma klasztoru karmelitów bosych w Czernej w 1880 r.”, *Karmel* 4 (1981): 22; „Teologia ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy”, *Karmel* 3 (1995): 25-33; „Walory artystyczne i założenia ideowe obrazu św. Józefa z Kościoła SS. Karmelitanek w Dubnie. Rozwój jego kultu w XVIII i XIX wieku”, *Folia Historica Cracoviensia* 3 (1996): 113-134; „Wprowadzenie od wydawcy tekstu. Maria Ksawera Czartoryska OCD, Reforma Czernej. Największe Miłosierdzie Boże!”, *Nasza*

Frydrychowicach k. Wadowic w wielodzietnej rodzinie rolniczej. W 1951 r. wstąpił do nowicjatu w Czernej i otrzymał imię Benignus od Chrystusa Króla. Rok później złożył pierwszą profesję. Świecenia kapłańskie przyjął 16 maja 1959 r. w Krakowie z rąk bpa Karola Wojtyły. W latach 1964-1969 studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1982 r. uzyskał tytuł doktora teologii, a dwa lata później habilitację na Wydziale Historii Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W 2000 r. otrzymał tytuł profesora. Był kierownikiem Katedry Historii Sztuki tejże uczelni, a także wykładowcą historii Zakonu i historii sztuki sakralnej w Wyższym Seminarium Duchownym Karmelitów Bosych w Krakowie. Zmarł 9 kwietnia 2013 r.

Jak we Wstępie zaznacza autor, opracowanie dziejów sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy u sióstr karmelitanek bosych we Lwowie i Kaliszu w kontekście historycznej rzeczywistości Polski wychodzi naprzeciw oczekiwaniom samych Sióstr, jak również licznych sympatyków Karmelu. Praca podjęta została na usilne prośby sióstr karmelitanek bosych w Kaliszu dla większej chwały Matki Bożej Nieustającej Pomocy i dla dalszej promocji Jej kultu (s. 6).

Książka została podzielona na następujące rozdziały: Wstęp (s. 5-7); I. Zakon sióstr Karmelitanek Bosych (s. 9-14): Założenie zakonu Sióstr Karmelitanek; Reforma zakonu św. Teresy od Jezusa; Karmelitanki bosc w Polsce. II. Klasztor Matki Bożej Loretańskiej we Lwowie (s. 15-22): Historia klasztoru; Opis kościoła. III. Odrodzenie Karmelitanek Bosych w Polsce w XIX wieku (s. 23-37): Wkład karmelitanek bosych w odrodzenie prowincji po okresie kasat; Nowa fundacja sióstr karmelitanek bosych w Poznaniu; Założenie klasztoru Opieki św. Józefa na Łobzowie w Krakowie. IV. Fundacja klasztoru Karmelitanek Bosych w Wieliczce (s. 38-64): Założenie klasztoru przez bpa Albina Dunajewskiego; Przeniesienie fundacji z Wieliczki do Lwowa; Odnowa życia zakonnego w Karmelu we Lwowie; Przyjazd do Lwowa sióstr z Krakowa i pierwsze wrażenia. V. Klasztor przy ul. Krzyżowej (Potockiego) we Lwowie (s. 65-86): Dzieje budowy nowego klasztoru; Przejazd do nowego klasztoru we Lwowie; Wyposażenie wnętrza kościoła; Architektura i wyposażenie klasztoru. VI. Hr. Karolina Raczyńska, fundatorka klasztoru (s. 87-99): Karolina i Karol Raczyńscy; Willa w Bregenz; Fundatorka klasztoru Karmelitanek Bosych. VII. Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy (s. 100-137): Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy; Ikonograficzna interpretacja obrazu; Teologiczna interpretacja ikony; Rozwój kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy; Ważniejsze łaski Matki Bożej Nieustającej Pomocy; Wota za otrzymane łaski; Koronacje obrazu. VIII. Klasztor lwowski w czasie I i II wojny światowej (s. 138-179): Miasto Lwów stolicą Galicji; Sytuacja klasztoru w okresie I wojny światowej; Wojna polsko - ukraińska 1918 - 1919; Klasztor karmelitanek bosych w czasie II wojny światowej. IX. Repatriacja karmelitanek bosych ze Lwowa i założenie nowego klasztoru w Kaliszu (s. 180-201): Wyjazd ze Lwowa i tymczasowy pobyt w Przemyślu; Zaproszenie wygnańców do Kalisza pod opiekę św. Józefa; Wyjazd do Kalisza i tymczasowy pobyt na plebanii parafii św. Mikołaja; Klasztor pod wezwaniem Imienia Maryi i św. Józefa przy ul. Widok 80; Budowa nowego klasztoru na przedmieściu Kalisza – Niedźwiady. X. Struktura organizacyjna życia klasztoru (s. 202-214): Stan prawny i zarząd klasztoru; Wykaz przełożonych i radnych

Przeszłość 95 (2001): 262-266; „Wkład klasztorów sióstr karmelitanek bosych w rozwój naszego zakonu na ziemiach polskich na przestrzeni wieków,” w: *Nasza posługa wobec sióstr karmelitanek bosych*, (Kraków 2004), 88-95; *Klasztor karmelitów bosych w Berdyczowie na Ukrainie* (Kraków 2007).

klasztoru; Życie duchowe w Karmelu; Program dnia i życie wspólne. Aneksy (s. 215-224). Streszczenia obcojęzyczne (s. 225-234). Bibliografia (s. 235-249). Indeks osób (s. 251-265). Indeks miejscowości (s. 266-271).

Jak deklaruje autor opracowania, zostało ono oparte na oryginalnych źródłach archiwalnych z klasztoru lwowskiego i kaliskiego oraz na ważniejszych opracowaniach i przedmiotowej literaturze (s. 6). Ponadto autor wykorzystał materiały znajdujące się w Archivio Generale dei Carmelitani Scalzi w Rzymie, Archiwum Prowincji Karmelitów Bosych w Czernej, Archiwum Klasztoru Karmelitanek Bosych w Krakowie na Wesołej i Łobzowie, Archiwum Klasztoru Franciszkanów Reformatów w Wieliczce, Archivio Generale Storico dei Redentoristi w Rzymie, Archiwum Państwowym we Lwowie oraz Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i Bibliotece Sióstr Karmelitanek Bosych w Krakowie.

Ważną część książki stanowią aneksy. Autor zamieścił w nich tekst dokumentu konsekracji kościoła i ołtarza ku czci Matki Bożej Nieustającej Pomocy dokonany przez arcybiskupa metropolitę lwowskiego Bolesława Twardowskiego 27 października 1929 r., dokument erekcji klasztoru Karmelitanek Bosych w Kaliszu – Niedźwiadach, wykaz sióstr karmelitanek bosych zmarłych we Lwowie i Kaliszu, z podziałem na siostry pochowane na cmentarzu Janowskim we Lwowie oraz cmentarzu miejskim w Kaliszu i cmentarzu w Kokaninie k. Kalisza, stan personalny klasztoru Karmelitanek Bosych w Kaliszu na Niedźwiadach z listopada 2010 r. oraz dokument koronacyjny obrazu Matki Bożej z 7 czerwca 1991 r.

Cenny dodatek stanowią również ilustracje zamieszczone na końcu książki. Składa się na nie 81 zdjęć, pochodzących przeważnie ze zbiorów Archiwum Sióstr Karmelitanek Bosych w Kaliszu - Niedźwiadach i przedstawiających m. in. dobroczyńców zgromadzenia, widoki klasztorów we Lwowie, Wieliczce, Krakowie, Kaliszu - Niedźwiadach, utensylia liturgiczne, wota i relikwie.

Czytelnik sięgający po pracę o. Benignusa Józefa Wanata otrzyma pełny i klarowny obraz dziejów zgromadzenia oparty na szerokiej literaturze przedmiotu i bogatej podstawie źródłowej. Praca jest warta polecenia wszystkim zainteresowanym nie tylko dziejami zgromadzeń zakonnych i miejscami kultu ale wszystkim miłośnikom historii Kalisza.

Marcin Mikołajczyk